

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ в професионално направление 2.1. Филология, научна специалност: 05.04.17. Български език

Автор: Цветелина Георгиева Ангелова, докторант към Катедрата по български език при Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски“, Благоевград

Научен ръководител: доц. д-р Борислав Попов.

Рецензент: проф. д-р Мария Китанова, Секция за етнолингвистика към Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ при БАН

1. ЛИЧНИ ДАННИ

Цветелина Георгиева Ангелова, родена през 1989 г. в гр. Благоевград. През 2008 г. завършва средното си образование в Седмо СОУ „Кузман Шапкарев“, Благоевград. През 2012 г. завършва Българска филология в ЮЗУ „Неофит Рилски“. През 2013 г. защитава магистърска теза по специалността Журналистика. В периода 2014 г. – 2018 г. е редовен докторант в Катедрата по български език. Има спечелена Втора награда от Деветите национални филологически четения на студенти и докторанти „Югозападен университет 2015“, проведена на 11.05.2015 г.

Участвала е в три конференции – две в България и една във Виена.

1. Девети национални филологически четения на студенти и докторанти „Югозападен университет 2015“, проведена на 11.05.2015 г. в Благоевград, с доклад на тема *Названия за жена родилка в българския език*.

2. Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи, проведена на 24 – 25.09.2015 г. в Благоевград, посветена на 80-годишнината от рождението на проф. д-р Иван Кочев, с доклад на тема *Номинационни признаци за бременност и за бременна жена в българския език и някои вярвания, свързани с тях*.

3. Трета международна интердисциплинарна конференция за студенти и докторанти „Културен трансфер и българска идентичност“, проведена на 7 – 10.12.2016 г. в Българския културен институт „Дом Витгенщайн“ във Виена, Австрия, с доклад на тема *Названия за девственост и за девствено момиче в българския език (в контекста на някои вярвания, свързани с тях)*.

2. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е обсъден, одобрен и предложен за публична защита на заседание на Катедрата по български език при Филологическия факултет на ЮЗУ Благоевград. Състои се от Увод, три глави, Заключение, Списък на съкращенията и Библиография, общо 346 страници. Видно е, че обемът надхвърля значително изискването за кандидатска дисертация. Мисля, че словообразуването е една напълно самостоятелна част.

В Увода е представена темата, цел и задачи на изследването, методи и подходи на проучването. Отделена е една част за всичко, което е направено дотук по темата. Тук много добро впечатление прави добрата библиографска осведоменост на дисертантката, при която е изразено и отношението на учения към представените трудове. Липсва книгата на Ирина Седакова „Балкански мотиви в езика и културата на българите“, която е преведена на български език и е налична по книжарниците, а също и книгата на Елена Меракова „Ономасиологична и семасиологична характеристика на сватбения обред в

Средните Родопи“, Пловдив, 1995 г. Посочени са основните източници, от които е екскерпиран материала.

3. АКТУАЛНОСТ И ЗНАЧИМОСТ НА ТЕМАТА

Напоследък не само изследователите, но и обществото се обръщат към традиционната българска култура. В този смисъл работата е актуална, а темата – значима. Гледната точка, през която е описан материала също е интересна. Срещат се подобни изследвания на определени области от българската етническа територия, но с такова цялостно изследване не съм запозната. Работата е актуална и за лексикографската практика, а също и с полезността си при преподаване на студенти – българи и етнологичари. Тази насоченост на дисертацията е много ценна, защото така огромният материал би имал и практическо приложение.

4. ПРЕДМЕТ НА ИЗСЛЕДВАНЕ, ЦЕЛИ, ЗАДАЧИ, ИЗТОЧНИЦИ

Ясно са определени обектът на изследването, неговият предмет и основните задачи и цели, които си поставя докторантката. Обект на изследването са българският език и култура. Анализират се както диалектни названия, така и книжовни и някои жаргонизми. Предмет на изследването са названията, отразяващи репродуктивните функции на жената в българския език, а целта на работата е да се съберат, класифицират и анализират названията, отразяващи тези функции като състояние, признаци и процеси.

Авторката определя следните цели в работата си: да се екскерпира материалът, да се обоснове лексикалната системност при съответните названия, да се направи семантична класификация, да се посочи разпространението на термините, където това е регистрирано в съответните източници, да се представят и някои обреди, свързани със състоянието на

жената по време на бременността и след раждането, да се изработи словообразователна част със съответните изводи за продуктивността на суфиксите. Никога не съм приемала термина „конкуренция на суфиксите“ в макродиалектен план, тъй като за отделни диалекти са характерни различни суфикси. Мисля, че такава конкуренция може да съществува във всеки отделен диалект. Това обаче все пак е въпрос на концепция.

Източниците на материала са лексикографски продукти (речници – тълковни, етимологични, на младежкия жаргон), енциклопедии, сборници с фолклорни материали, етнографски сборници и др. От тях за изследването е създаден корпус от около 1000 названия, към които са включени и различните фонетични варианти, тъй като голяма част от материала е диалектен. Липсва Архив на Секцията за българска диалектология и лингвистична география.

5. МЕТОДИКА

Подробно са описани методите и подходите на изследването: дискриптивен (описателен), структурен метод, метод на компонентен анализ, ареален метод, етнолингвистичен анализ, количествен метод, словообразователен анализ и когнитивен метод. В отделни случаи се използва сравнително-историческият метод. Определени са следните подходи, използвани в работата: синхронен, ономазиологичен, системен и тематичен. В изследването се използват очертаните от М. Попова параметри на номинацията по класификацията на Гак: източник, външна форма, семантичен обем, лексикален състав, вътрешна форма. Класификацията е направена по т. нар. понятийно-семантична категория. Посочените параметри наистина се използват в самото изследване, в което са отделени заетите думи, новите думи и тези с преносен смисъл. Класификацията на лексикалните единици в дисертацията се извършва по признак от значението на названието. Направен

е изводът, че се срещат както прости, така и композитни образувания, например *каталетка* – ‘тази, която ражда всяка година’. Подробно е обяснена концепцията на Докулил за ономасиологичната структура и ономасиологичните признаци, които могат да бъдат прости или сложни. Анализът се опира главно на вижданията на М. Попова, в „Теория на терминологията“ от 2012 г. При названията със скрит мотивиращ признак се прилага диахронен подход и етимологичен анализ. Мисля, че работата само би спечелила, ако в анализа се правят отпратки към обредните действия, предмети и места, а не да се отделят в самостоятелни части. Това би помогнало за един истински етнолингвистичен поглед върху материала. Освен това всички тези названия отвеждат към аксиологическите аспекти, свързани с манталитета на традиционния българин, което също би могло да се засили като изводи. Разбира се, моето предложение е само пожелание към авторката. Ако реши да издаде труда, тя би могла да го преформатира.

Дисертантката подробно се спира на видовете езикова номинация – първична и вторична като от вторичната е обърнато внимание на метафорите и метонимиите. По отношение на лексикално-семантичните отношения за мене е по-добър вариант при диалектния материал да се говори за семантични еквиваленти, вместо за синоними.

Много добро впечатление прави третата част „Лексикално-семантична класификация на названията“.

Определено задълбочено са разгледани процесите при словообразуването в частта „Механизъм на словообразуването“ 215 – 313 стр. В нея са класифицирани съществителните имена по словообразователни типове и категории, според функционално-структурния анализ на Докулил. Прилагателните и глаголите са класифицирани по словообразователни модели

– прилагателните в три категории, а глаголите – шест.. Още веднъж искам да кажа, че не приемам конкуренцията на суфикси при материал от различни диалекти. Конкуренция се среща в една система, а не между отделни системи каквито са диалектите.

6. НАУЧНИ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИ ПРИНОСИ

Основен принос в дисертацията е цялостното изследване на репродуктивните функции на жената главно в традиционното българско общество. Авторката сама определя, че трудът е разработен едновременно в няколко области: семантика, лексикология и словообразуване с включване на етноложка информация, която му придава и етнолингвистичен характер, с което аз съм напълно съгласна, но пак подчертавам, че отделянето на етноложката част в някакъв смисъл пречи на интердисциплинарността при анализа. Частта „Механизъм на словообразуването“ също има приносен характер. Мисля, че най-важното в една подобна разработка е материалът, който е събран, подреден, класифициран и анализиран. Това винаги остава и се използва в други подобни разработки.

Моето мнение е, че задачите, които си е поставила авторката са добре изпълнени. Изследването представя цялостен езиковедски труд на един антропологичен цикъл в български език, който е ценен с огромния си материал.

7. АВТОРЕФЕРАТ

Авторефератът е почти 63 страници и представя добре в синтезиран вид изследването. В списъка на публикациите по темата са отбелязани – статии в сборници и списания, както и доклади на научни форуми. Броят на публикациите по темата (3) покрива изискванията за защита на дисертация:

1. Моралиева, Цв. 2015: *Номинационни признаци за бременност и за бременна жена в българския език и някои вярвания, свързани с тях*. – В: Лингвистиката: история, предизвикателства, перспективи. Сборник, в чест на 80-годишнината на проф. д-р Иван Кочев, Благоевград: Унив. изд. Неофит Рилски, 269-277.

2. Ангелова, Цв. 2017: *Названия за жена родилка в българския език (семантичен и словообразователен анализ)*. – Езиков свят. Т.15, кн. 1. Благоевград, 2017 г., 56 – 64.

3. Ангелова, Цв. 2017: *Названия за девственост и за девствено момиче в българския език (в контекста на някои вярвания, свързани с тях)*. – В: Културен трансфер и българска идентичност (Сборник с доклади от Третата международна интердисциплинарна конференция на студенти и докторанти „Културен трансфер и българска идентичност“, Културен институт „Дом Витгенщайн“, Виена, 2016, 96 – 104.

Научните приноси са обективно и вярно изведени.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Убедена съм, че представеният труд „Названия на състояния и процеси, отразяващи репродуктивните функции на жената в български език“ утвърждава и доразвива постиженията в лексиколожките изследвания. Въз основа на казаното дотук препоръчвам на Цветелина Георгиева Ангелова да се присъди образователната и научна степен „доктор“.

06.09.2018 г.

Рецензент:

(М. Китанова)